SAKKI ry:n lausunto Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle, 5.12.2022

Asia: K 21/2022 vp Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2022, Opintotukiuudistusten tuloksellisuus 2010-luvulla (2/2022)

Yleishuomiot

SAKKI ry kiittää mahdollisuudesta lausua valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomuksesta ja opintotukiuudistusten tuloksellisuudesta 2010-luvulla. Kommentoimme lausunnossa muutamia, erityisesti toisen asteen ammatillisia opiskelijoita koskevia kohtia. Allekirjoitamme monet tarkastuskertomuksen huomiot ammatillisiin opiskelijoihin liittyen, ja kiitämme, että valtiontalouden tarkastusvirasto suosittaa toimia, joilla selvitetään esimerkiksi opintolainan käytön ja velkaongelmien vaikutuksia toisen asteen opiskelijoiden jatkokoulutushalukkuuteen.

Tarkemmat huomiot

SAKKI ry yhtyy raportissa esitettyyn huoleen ammatillisten opiskelijoiden velkaantumisriskiin liittyen. Ammatillisten opiskelijoiden opintolainaan liittyvä velkataakka on kasvanut merkittävästi lakiin tehtyjen muutosten myötä. Moni ammatillisesta oppilaitoksesta valmistuva opiskelija jatkaa opintojaan korkeakoulussa, jossa opintolainaa kertyy huomattavasti lisää. Ammatillisesta koulutuksesta valmistuvat eivät keskimäärin pääse niin hyvälle tulotasolle kuin korkeakoulusta valmistuvat, jolloin lainan takaisinmaksu on haastavampaa. Lisäksi toisella asteella ei ole opintolainahyvityksen kaltaisia elementtejä, jotka helpottavat tilannetta. Näitä seikkoja ei huomioitu, kun lainamääriä kasvatettiin. Varsinkin kumuloituvan lainataakan merkitys tulee kasvamaan, jos ja kun

pidämme kiinni 50% nuorista korkeakoulutettuja -tavoitteesta. Yhä useamman korkeakoulutetun olisi määrä tulla juuri ammatillisen koulutuksen kautta, mutta opintolainamäärät ja niihin erityisesti liittyvät takaisinmaksuongelmat voivat päinvastoin heikentää halua jatkokouluttautua kuten raportissakin pohditaan. SAKKI ry kannattaa raportin suositusta, että Opetus- ja kulttuuriministeriö toteuttaisi rekisteripohjaisen selvityksen opintolainan käytön ja velkaongelmien vaikutuksista toisen asteen opiskelijoiden jatkokoulutushalukkuuteen.

Ammatillisten opiskelijoiden opintolainakanta vaihteli vuosien 2006 ja 2014 välillä 84 miljoonan ja 121 miljoonan euron välillä, mutta on lukuvuodeksi 2020/2021 noussut 385 miljoonaan eli on seitsemässä vuodessa vähintään noin kolminkertaistunut. Opintovelallisten ja opintolainojen määrissä on ikäluokkien välillä jonkin verran eroja, mutta on merkille pantavaa, että esimerkiksi alle 20-vuotiaiden ryhmässä on jo reilut 13 000 opintovelallista ja keskimääräinen laina on noussut 6 219 euroon, oltuaan esimerkiksi vuonna 2014 2 671 euroa. SAKKI ry on hyvin huolissaan, että ammatillisilla opiskelijoilla on raportissa kuvattu yliedustus takausvastuuvelallisissa että takausvelkamaksuissa, ja heidän suhteellinen tilanne on heikentynyt v. 2017 uudistusten jälkeen. Päähuomio lainamäärien kasvun vaikuttavuusarvioinneissa oli korkeakouluopiskelijoissa. SAKKI ry allekirjoittaa raportissa esitetyt arviot velkaongelmien taustoista esimerkiksi työllistymiseen liittyen. SAKKI ry kannattaa raportin suositusta, että Opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi etsiä keinoja toisen asteen opiskelijoiden lainaturvallisuuden lisäämiseksi.

Vuoden 2017 opintotukiuudistuksen yhteydessä luovuttiin maksuhäiriömerkintöjen tutkimisesta ja mahdollistettiin 6 kk opintolainamäärän nostaminen yhdellä kertaa. SAKKI ry yhtyy raportissa esitettyyn havaintoon, että nämä uudistukset ovat voineet olla ongelmallisia niille nuorille, joilla on vielä puutteelliset taloudenhallintataidot, kun lainamäärää ei ole osattu jakaa eri opintokuukausille. Opintotuen saajilla ei ole usein oikeutta toimeentulotukeen - on siis mahdollista, että hankalassa taloudellisessa tilanteessa ammatilliset opiskelijat turvautuvat riskialttiisiin pikavippeihin ja kulutusluottoihin, mistä Amisbarometrinkin tulokset kielivät.

Raportista käy ilmi, että opinto- ja asumistukitulojen kasvusta huolimatta ansiotulot ovat edelleen opintotuen saajien merkittävin tulonlähde. SAKKI ry:n toteuttaman Amisbarometri-tutkimuksen mukaan työssäkäynti opintojen ohella ei hidasta opintoja niin paljon kuin korkeakouluopiskelijoilla. Tulorajojen korotuksen myötä on mahdollista, että ammatillisten opiskelijoiden työssäkäynti opintojen ohella lisääntyy. Amisbarometrin mukaan 18 % opintotukea saavista opiskelijoista kuitenkin kokee, että heikko taloustilanne vaikuttaa opiskeluun. Opiskelijat saattavat siis tulorajojen noston myötä kompensoida opintotukea jatkossa enemmän työnteolla, joka voi osaltaan alkaa vaikuttaa opiskeluun vahvemmin. On myös tärkeää huomioida, että ammatillisen koulutuksen reformin myötä opintojen työelämäpainotteisuus on kasvanut. Ollaan siis tilanteessa, jossa opiskelijat jo osana opintojaan tekevät töitä aiempaa enemmän. On tärkeää seurata, miten lisääntynyt työpaikalla oppiminen ja v. 2022 tulorajoihin liittyvä uudistus vaikuttavat yhdessä opiskelijoiden hyvinvointiin sekä jaksamiseen.

Lopuksi haluamme todeta yleisesti, että opintotukea tulisi kehittää opiskelijoiden toimeentulon tavoitteista lähtien ja opiskeluun keskittymisen mahdollistajana, ei käyttää sitä työllisyyspoliittisena porkkanana sen enempää kuin koulutuspoliittisena keppinäkään.

AALE PÄIVINEN
Puheenjohtaja
044 7530 581
aale.paivinen@sakkiry.fi

NOORA LUUKKA
Pääsihteeri
050 4072143
noora.luukka@sakkiry.fi

Lisätietoja:
Sara Siponmaa
Hyvinvoinnin ja yhteisöllisyyden asiantuntija
044 7450 211
sara.siponmaa@sakkiry.fi